

§ 198

Handläggare: Daniel Jönsson

Dnr: 2016-6118

Ärende: **Handlingsplan för giffria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun**

Handling: Samhällsbyggnadskontorets yttrande 2017-09-01, BILAGA A § 198.
Handlingsplan för giffria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun,
BILAGA B § 198.

BESLUT: Samhällsbyggnadsnämnden godkänner arbetsgruppens förslag till
Handlingsplan för att skapa giffria förskole- och skolmiljöer i Kalmar
kommun och överlämnar förslaget till kommunstyrelsen och
kommunfullmäktige för beslut.

Handläggare
Daniel Jönsson
0480 45 03 34

Datum
2017-09-01

Ärendebeteckning
2016-6118

Samhällsbyggnadsnämnden

Handlingsplan för Giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Förslag till beslut

Nämnden godkänner arbetsgruppens förslag till Handlingsplan för att skapa giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun och överlämnar förslaget till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige för beslut.

Sammanfattning

Små barn är särskilt känsliga och utsatta för kemikalier eftersom de får i sig högre halter av kemikalier i förhållande till sin kroppsvikt än vad vuxna får. Ämnen kan tas upp via huden eller genom damm som barn andas in. Eftersom barn utforskar världen genom att bita och suga på material och på sina händer kan de lättare få i sig kemikalier som frigjorts. Då förskolan och skolan är en plats där många små barn vistas stora delar av sin vakna tid är det viktigt att arbeta med att minska påverkan i förskolan och skolan.

Kalmar kommuns handlingsplan innehåller åtgärder som de kommunala förskolorna och skolorna ska genomföra. Åtgärderna är indelade i tre olika nivåer 1, 2 och 3. Nivåerna är baserade på risk, effekt, svårighetsgrad och kostnader. Nivå 1 och 2 ska genomföras inom befintlig budget. Åtgärderna i nivå 1 har ett tidsatt datum när dessa ska vara genomförda. Åtgärderna i nivå 2 har ett tidsatt datum där alla berörda förvaltningar/enheter ska ha inventerat och tagit fram en tidsatt plan när dessa åtgärder kan bli åtgärdade. Även om åtgärderna i nivå 2 ska klaras inom den ordinarie budgetprocessen kan dessa påskyndas genom politiska beslut och ekonomiska medel.

Åtgärderna i nivå 3 kräver oftast samordning med andra verksamheter och är mestadels åtgärder där förskolan och skolan inte kan fatta beslut på egen hand. Här kan det krävas större ekonomiska insatser vilket det ibland behövs förvaltningsbeslut eller politiska beslut för att genomföra. Åtgärderna i nivå 3 har datum där alla berörda förvaltningar/enheter ska ha inventerat och tagit fram en tidsatt plan när dessa åtgärder kan bli åtgärdade.

Det är viktigt att poängtera att detta är ett långsiktigt arbete, vissa åtgärder kan göras direkt medan andra kommer genomföras på sikt.

Arbetet med att minska barns exponering av kemikalier involverar flera förvaltningar. De åtgärder som föreslås har tagits fram i samråd med representanter från Serviceförvaltningen, Barn- och Ungdomsförvaltningen och Samhällsbyggnadskontoret.

Uppföljningen av planen ska ske både systematiskt genom förskolornas och skolornas egenkontroller samt genom inlämning av handlingsplanen till respektive förvaltning för att följa arbetet på respektive verksamhet. Handlingsplanen kommer att formges och tryckas upp samt delas ut till förskolorna och skolorna.

Bakgrund

Samhällsbyggnadsnämnden fick i uppdrag att under 2016 tillsammans med Barn- och Ungdomsnämnden och Servicenämnden ta fram en plan för hur, samt också starta arbetet med att fasa ut farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer för att skapa en så giftfri miljö som möjligt.

Förvaltningarna har arbetat utifrån uppdraget och tagit fram en handlingsplan för arbetet med att skapa så giftfria förskole och skolmiljöer i Kalmar kommun som möjligt.

Framtagandet av planen har skett i en arbetsgrupp med representanter från Samhällsbyggnadskontoret, Barn- och Ungdomsförvaltningen och Serviceförvaltningen.

Handlingsplanen skickades på remiss till Servicenämnden, Barn- och Ungdomsnämnden och Södermöre kommunfullmäktige i december 2016.

Barn- och Ungdomsnämnden och Södermöre kommunfullmäktige kom inte in med några yttrande.

Servicenämnden bedömning var att nivå 1 var genomförbar, men att aktiviteter på nivå 2 och 3 hade en påverkan både på ekonomi och arbetsmiljön. Beslut om ytterligare åtgärder behövde därför utredas vidare. Servicenämnden föreslog att samhällsbyggnadsnämnden beslutar att anta föreslagen handlingsplan.

Yttrandet ledde inte till några ändringar i förslaget till handlingsplan utan svaret på yttrandet var följande:

Servicenämnden har helt rätt i att nivå 2 och 3 kan påverka ekonomi och arbetsmiljö. I handlingsplanen poängteras att dessa nivåer utgör ett långsiktigt arbete där några åtgärder kan göras direkt medan andra kommer att genomföras på sikt. Nivå 2 bedöms kunna genomföras inom ordinarie budgetprocess, men kan påskyndas genom politiska beslut och ekonomiska medel.

Handlingsplanen behandlades i Kommunfullmäktige i Kalmar den 27 mars 2017. Fullmäktige återremitterade handlingsplanen med uppdrag att undersöka ett antal frågor.

Återremiss

Kommunfullmäktige återremitterade ärendet till samhällsbyggnadsnämnden med uppdrag att undersöka följande:

- Att stryka hela stycket "Ekologisk mat" på sidan 14,
- Att i dess ställe inrätta rubriken "Mat" med åtgärden "Eftersträva i möjligaste mån livsmedel fria från bekämpningsmedel och andra gifter

vid upphandling av mat”.

- Att stryka åtgärden ”Öka andel ekologisk frukt” under rubriken ”Frukt och grönt” på sidan 44.
- Att komplettera handlingsplanen med en utfasning av ljuskällor innehållande kvicksilver.
- Att handlingsplanen skickas på remiss till kommunens nämnder.

Kompletteringar

Utifrån Kommunfullmäktiges uppdrag har de kompletteringar som arbetsgruppen genomfört **gulmarkerat** i handlingsplanen och anses därmed vara besvarade.

Remissförfarande

Det kompletterade förslaget till handlingsplan remitterades Servicenämnden, Barn- och Ungdomsnämnden och Södermöre kommundelsnämnd i maj 2017. Södermöre kommundelsnämnd har inte kommit in med något yttrande. Barn och Ungdomsnämnden ställde sig positiva till handlingsplanen i sin helhet.

Servicenämnden framförde följande synpunkter:

Avsnittet Leksaker och hobbymaterial kompletteras med textrubrik och innehåll om hantering av pedagogiskt material samt att avsnittet Uppföljning och tillsyn kompletteras med ett tydligare övergripande förvaltningsansvar för att på ett bättre sätt säkerställa en jämn kvalitet i arbetet på de olika förskole- och skolverksamheterna.

Arbetsgruppen anser att ett förtydligande med pedagogiskt material i textrubriken Leksaker och hobbymaterial kan vara lämpligt, även om tanken var att detta redan ingick i ämnesområdet.

Beträffande ett tydligare övergripande förvaltningsansvar har arbetsgruppen gjort ett par kompletteringar.

Samtliga kompletteringar som genomförts efter remissomgången är **grönmarkerade** i handlingsplanen.

Övrigt

I och med att återremissen har lett till förseningar i handlingsplanens förverkligande så har samtliga datum under ämnesrubriken Uppföljning och tillsyn flyttats fram ett år. Detta har markerats **lila** i handlingsplanen.

Daniel Jönsson
Hälsoskyddsinspektör

Bilaga

Handlingsplan för att skapa giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Yttrande från Servicenämnden

Yttrande från Barn- och Ungdomsnämnden nämnden

Beslut från Kommunfullmäktige

Handlingsplan för Giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Samhällsbyggnadsnämnden
Barn- och Ungdomsnämnden
Servicenämnden

Kalmar kommun
WWW.KALMAR.SE

Handwritten signature

Innehållsförteckning

Projektets uppdrag	3
Projektets syfte.....	3
Avgränsningar.....	3
Bakgrund.....	3
Påbörjat arbete 2014-2016.....	4
Intressenter.....	4
Projektorganisation.....	5
Handlingsplan.....	5
Källhänvisning.....	19

Projektets uppdrag

Samhällsbyggnadsnämnden får i uppdrag att tillsammans med Barn och Ungdomsnämnden och Servicenämnden ta fram en plan för hur, samt också starta arbetet med att fasa ut farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer för att skapa en sådan giftfri miljö som möjligt.

Projektets syfte

Barn vistas under stora delar av sin vardag på skola och förskola. Vi vill att barnen i Kalmar kommun ska vistas i en miljö som i så stor utsträckning som möjligt är fri från skadliga kemikalier som kan påverka dem negativt. Syftet är att öka kunskapen om vilka ämnen som finns i de material som används på förskolan och skolan. Göra medvetna val vid byggnation, renovering och inköp samt rensa bort befintligt olämpligt material inom förskole och skolmiljön.

Avgränsningar

Projektet riktar sig främst till de kommunala förskolorna och skolorna, men man kommer även låta de privata förskoleverksamheterna och friskolorna i kommunen ta del av handlingsplanen och förhoppningsvis implementera den i deras verksamhet.

Bakgrund

Alla varor innehåller kemiska ämnen. De ingår i de material och komponenter som varorna är tillverkade av. Kemiska ämnen kan också vara tillsatta för att uppnå vissa funktioner. Det kan vara för att göra en plast mjuk, en textil svårantändlig eller för att göra en metallyta blank. Läckage av kemikalier från en produkt kan ske vid tillverkningen av varan, när den används eller när den blir till avfall. Det råder idag stor kunskapsbrist om vilka effekter de läckande kemiska ämnena kan ha på människors hälsa och miljö men forskning har visat på ett tydligt samband mellan kemikalier och många av de folksjukdomar som ökar i samhället. Forskning har bland annat visat att kemikalier kan orsaka cancer, störd hormonproduktion i kroppen och nedsatt fertilitet. Exempel på kemiska ämnen som kan spridas från varor och ge negativa effekter är mjukgörande ftalater som ofta tillsätts i plast, vissa typer av flamskyddsmedel som finns i möbler eller elektronik, och tungmetaller som exempelvis bly, som tillsätts i PVC-plast eller smycken.

Barn är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade. Barn andas till exempel snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. De utforskar dessutom sin omgivning genom att smaka och suga på saker och har en tunn och ömtålig hud. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de ändå påverkas mer.

Påbörjat arbete 2014-2016

I Kalmar kommun har arbetet med att giftminimera förskola och skola redan inletts. Vissa verksamheter har kommit längre än andra mycket beroende på specifika drivkrafter inom verksamheterna. I övrigt har en rad insatser gjorts under 2016 men även tidigare år för att minska mängden farliga kemikalier på förskolorna och skolorna.

Hälsoskyddsenheten genomförde en tillsynsinsats på samtliga av kommunens förskolor 2014 för att belysa de problem beträffande gifter i kemikalier som kan finnas i leksaker och hobbymaterial. Det genomfördes även ett examensarbete 2016 som en uppföljning på tillsynen 2014 för att se om det blivit någon förbättring på förskolorna i Kalmar kommun.

Barn- och Ungdomsförvaltningen har börjat utfasningsarbetet gällande bland annat leksaker, hobbymaterial och lekelektronik på förskolorna.

Livsmedelsenheten gjorde under 2016 som en del av deras tillsyn på förskolor och skolor i kommunen kontroll på bland annat engångshandskar, plastredskap och plastpåsar.

Kostenheten har under 2016 kommit långt i utfasningsarbetet gällande bland annat teflon, aluminium och plastredskap inom förskole och skolverksamheterna.

Lokalvårdsenheten håller internt på att upprätta ett nytt städavtalsförslag speciellt för skolor och förskolor som man kallar BUSA (Barn o Ungdom Städ Avtal) för Barn och Ungdomsförvaltningen. I detta avtal möter man myndigheternas krav med hänsyn till bland annat Folkhälsomyndighetens allmänna råd gällande just städning. Lokalvårdsenhetens hoppas kunna presentera detta för Barn och Ungdomsförvaltningen under 2017 och om alla parter är överens skulle det nya avtalet kunna ersätta det nuvarande 2018.

Kommunen har under 2016 deltagit i både regionala och nationella nätverk inom området.

Det finns även politiska mål och beslut som ligger utanför handlingsplanen men som ändå tas med för att belysa arbetet. Bland annat säger ett mål att andelen ekologisk eller närproducerad mat i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 70 procent år 2020, varav cirka 30 % ska vara ekologiskt.

Intressenter

Barn och Ungdomsförvaltningens verksamheter (förskolor och skolor)
 Södermöre kommundelförvaltning
 Kalmarsunds Gymnasieförbund
 Serviceförvaltningens fastighetsverksamhet
 Serviceförvaltningens upphandlingsenhet
 Serviceförvaltningens lokalvårdsenhet
 Serviceförvaltningens kostenhet
 Samhällsbyggnadskontorets hälsoskyddsenhet
 Samhällsbyggnadskontorets livsmedelsenhet

Projektorganisation

Samhällsbyggnadskontoret i samarbetet med Barn och Ungdomsförvaltningen och Serviceförvaltningen.

Arbetsgrupp: Daniel Jönsson (projektledare, Hälsoskydds-enheten, Samhällsbyggnadskontoret), Clas Wolke (Förvaltnings-enheten, Barn och Ungdomsförvaltningen), Peter Gertsson (Lokalvårds-enheten, Serviceförvaltningen), Maria Kleveborn (Upphandlings-enheten, Serviceförvaltningen), Ann-Sofie Eriksson (Kost skola, Serviceförvaltningen) och Gunilla Svensson (Fastighetsverksamheten, Serviceförvaltningen).

Handlingsplan

Det finns mycket man kan göra för att giftminimera förskolan och skolan. Vissa saker är så enkla att man kan börja med dem på en gång. Andra är mer omfattande och kräver både investeringar och beslut från högre instans. Handlingsplanen är indelad i 9 olika ämnesområden som var och en belyser delar som ska verka för att för att giftminimera våra förskolor och skolor.

I varje ämnesområde pekas åtgärder i nivå 1, 2 och 3 ut. Nivåerna är baserade på risk, effekt, svårighetsgrad och kostnader. Det finns ingen rangordning mellan de åtgärder som listas inom varje nivå.

Varje nämnd och förvaltning ska bedriva ett aktivt målinriktat och ansvarstagande arbete för att följa planen.

Nivå 1 ①

I nivå 1 finns de åtgärder som kan ske med enkla medel och till ingen eller låg kostnad. De kostnader som uppstår hanterar man i den ordinarie budgetprocessen. Med ökad medvetenhet och kunskap på förskolor och skolor kan man få bort många kemiska risker för barns hälsa.

Nivå 2 ②

I nivå 2 finns åtgärder som tar lite längre tid att genomföra, är lite svårare och ibland förknippade med högre kostnader som kräver planering och framförhållning. Respektive förvaltning ansvarar för att i den ordinarie budgetprocessen peka ut vilka behov och möjligheter som finns. Det är viktigt att poängtera att detta är ett långsiktigt arbete, några åtgärder kan göras direkt medan andra kommer genomföras på sikt.

Även om nivå 2 ska klaras inom den ordinarie budgetprocessen kan dessa påskyndas genom politiska beslut och ekonomiska medel.

Nivå 3 ③

I nivå 3 finns åtgärder som kräver samordning med andra verksamheter och åtgärder där förskolan och skolan inte kan fatta beslut på egen hand. Här krävs det större ekonomiska insatser vilket det ibland kan krävas förvaltnings- eller politiska beslut för att genomföra.

Inom samtliga ämnesområden gäller följande åtgärder:

Övergripande åtgärder:

- Alla inköp ska ske via upphandlingsenhets ramavtal, eller andra ramavtal som de hänvisar till. Om direktupphandling behöver ske, ska det göras i samråd med upphandlingsenheten för att säkerställa att relevanta miljö- och hälsokrav blir ställda. ❶
- Skapa systematik i form av rutiner och uppföljning för att säkerställa att de konkreta åtgärderna inom respektive område sker och följs upp kontinuerligt. ❶

Ansvarig: Förvaltning/Enhetschef/Rektor/Förskolechef

1.) **Leksaker, hobbymaterial och pedagogiskt material**

I skol och förskolemiljön finns ett varierat utbud av material som används till lek, omsorg, utveckling och lärande. En del leksaker och skapande material kan bestå av flera olika beståndsdelar såsom plast, trä, metall, gummi, textil och papper och kan därför innehålla flera olika kemikalier.

Exempelvis kan textil vara behandlad med flamskyddsmedel. I vissa leksaker kan det finnas färgämnen och även doftämnen som kan vara allergiframkallande. Det är därför viktigt att se över det material som finns på förskolor och skolor och rensa ut det material som kan innehålla skadliga ämnen. Leksaker som är inköpta före 2007 omfattas inte av någon kemikalielagstiftning och innehåller mer farliga kemikalier. 2011 skärptes kemikaliekraven för leksaker med ett nytt leksaksdirektiv inom EU.

2014 genomförde Hälsoskyddsmyndigheten som en del i den årliga tillsynen en inventering av leksaker och hobbymaterial på samtliga förskolor i Kalmar kommun. Detta utifrån Naturskyddsföreningens projekt "Operation giftfri förskola". Efter genomförd inventering skickades en bilaga med tips och råd på vad man ska tänka på beträffande leksaker och hobbymaterial. Det efterfrågades även en rutin gällande egna köp och gåvor av leksaker och hobbymaterial.

Vid den efterföljande tillsynen 2015 visade sig att förskolorna kommit olika långt i sitt utfasningsarbete, samt att man i de flesta fall inte längre vare sig tog emot gåvor eller köpte något utanför de upphandlade avtalen. Även ett examensarbete genomfördes 2016 på hälsoskyddsmyndigheten där syftet med studien var att utvärdera om det hade skett någon förbättring efter inventeringen 2014 samt utvärdera skillnaden mellan de kommunala och de fristående förskolorna. Även examensarbetet visade att man kommit olika långt i utfasningsarbetet.

Med anledning av ovanstående följer här åtgärder gällande leksaker och hobbymaterial för att skapa en så giftfri miljö som möjligt för våra barn.

Plastleksaker

Åtgärder:

- Rensa bort äldre plastleksaker. ❶
  - Mjuka leksaker som är tillverkade av PVC och som är äldre än 2007 ska rensas bort.

- Rensa bort plast som luktar starkt. ❶
  - Plastprodukter som luktar mycket plast, kemiskt eller parfymerat kan innehålla allergiframkallande ämnen. Dessa leksaker ska rensas bort.
- Rensa bort plast som är mjuk, hal eller har en fet yta. ❶
  - Plastprodukter som är klibbiga, mjuka, och hala kan ha ftalater som läcker ut och dessa ska rensas bort.
- Rensa bort trasiga, tuggade och flagnande leksaker. ❶
  - Dessa möjliggör att barn lättare får i sig kemikalier och ska rensas bort omedelbart.
- Rensa bort icke CE-märkta leksaker. ❶
  - CE- märkningen innebär att de ska uppfylla EU-lagstiftning, vilka är de strängaste globalt. Rensa bort och köp inte in icke CE-märkta leksaker.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

Elektronik och byggmaterial som lekmaterial

Elektronik och byggmaterial är inte tillverkade för att vara leksaker och kan därför innehålla höga halter av tungmetaller och flamskyddsmedel. Elektronik ska inte användas som lekmaterial utan enbart i den pedagogiska verksamheten.

Förvara gärna elektronik som inte används i tätslutande lådor och använd helst elektroniken i rum där barnen inte vistas.

Åtgärder:

- Rensa bort all elektronik som inte är avsedd att vara lekmaterial. ❶
  - Dessa produkter kan innehålla bly, bromerade flamskyddsmedel och ftalater.
- Rensa bort byggmaterial, rör, slangar och bildäcksmaterial. ❶
  - Byggmaterial kan innehålla tungmetaller och flamskyddsmedel.
- Tvätta händerna efter användning av elektronik i den pedagogiska verksamheten. ❶
  - Om barn haft tillgång till elektronik inom pedagogiken är det viktigt att man är extra noggrann med handhygienen för att undvika att farliga ämnen hamnar i munnen.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

Hobbymaterial

Åtgärder:

- Rensa bland utklädningskläder, smycken och material av konstskinn. ❶
  - Utklädningskläder med detaljer i metall, material av konstläder och smycken kan innehålla PVC-plast med ftalater, bly och kadmium och ska rensas bort.

- Rensa bland leklor. ❶
  - Leklor som ska stelnas i ugn kan innehålla PVC och ska rensas bort och inte köpas in.
- Rensa bland kriter, pennor, färg och lim. ❶
  - Undvik kriter innehållandes tungmetaller, pennor med lösningsmedel (bensen, toluen eller xylen) och lim märkta med symboler för risk eller fara.
- Tvätta händerna efter användning av lim och färg. ❶
  - Om barn haft tillgång till lim och färg är det viktigt att man är extra noggrann med handhygien för att undvika att farliga ämnen hamnar i munnen.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

2.) Inredning (Textilier och möbler)

Möbler kan bland annat innehålla perfluorerade ämnen och flamskyddsmedel. De perfluorerade ämnena används eftersom de har en förmåga att bilda släta, vatten-, fett- och smutsavvisande ytor. Flamskyddsmedel används mycket i äldre skumgummimadrasser för att minska brandrisken.

Nedan följer åtgärder gällande inredning för att skapa en så giftfri miljö som möjligt för våra barn.

Möbler

Åtgärder:

- Byt ut äldre stoppade möbler. ❷
  - Framförallt stoppade möbler från 70-80 -talet kan innehålla höga halter av flamskyddsmedel och ska bytas ut.
- Undvik i möjligaste mån stoppade möbler och i de fall man har detta ska man endast köpa in möbler med avtagbar klädsel eller lösa dynor.
  - Detta för att lättare kunna rengöra dem. ❷
- Byt ut inredning med PVC material som ljuddämpning. ❷
  - Ljuddämpande ytskikt på t ex bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö. Dock kan ljuddämpande material innehålla PVC och ska bytas ut till bättre, exempelvis linoleum.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

Textilier

Åtgärder:

- Tvätta textilier. ❶
  - För att få bort rester av kemikalier som använts under produktion eller för att skydda textilierna under transport tvättas nyinköpta textilier innan användning. Även befintliga textilier ska tvättas regelbundet.
- Undvik antiglid till mattor. ❷

- Lösa antiglid raster till mattar eller integrerat antiglid i mattor innehåller mjukgörare och i många fall hormonstörande ftalater. Dessa är i sig inte bra för barnen, men har även en tendens att krackelera med åren. Byt ut till lämpligare varianter i till exempel naturmaterial.
- Byt ut äldre sov madrasser och skötmadrasser. ②
  - Äldre madrasser kan innehålla flamskyddsmedel som idag är förbjudet. Skumgummit kan även innehålla bly. Madrassöverdragen kan bestå av PVC-plast som i sin tur innehåller ämnen som är giftiga eller hormonstörande.
- Byt ut fleecprodukter. ②
  - Fleece släpper ifrån sig plastfibrer och mindre plastfragment. Köp inte in nya fleecprodukter utan byt ut och ersätt med exempelvis bomull, bambu eller ull.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

3.) Mat och tillagning

Det vi äter tas upp direkt i kroppen och det är viktigt att begränsa intaget av skadliga ämnen via maten. Material som kommer i kontakt med livsmedel, till exempel förpackningar och köksredskap, kan avge ämnen som flyttas över till maten.

Vid tillagning, förvaring, infrysning och servering är det därför viktigt att vi använder material som är avsett för just det ändamålet. Ett grundkrav är att använda material som är märkt med symbolen ”glas och gaffel” eller orden ”till livsmedel” för att visa att materialet är säkert att använda till livsmedel. Detta ska säkerställas redan i upphandlingsskedet och vi ska vara säkra på att det som finns att köpa via Centralförråd och andra avtal är godkänt att använda.

Arbetet med att giftminimera inom kostenheten har redan påbörjats. Utfasningsarbetet av plastglas och plasttallrikar är igång. Vid nyinköp av dricksglas och tallrikar utesluts plast. Det enda alternativet är numera glas och porslin. Arbetet med att rensa ut plastredskap, teflon- och aluminiumkärl i samband med tillagning och servering är igång och på flera enheter redan klart. Arbetet med att undvika konservburkar har påbörjats i upphandlingsprocessen 2016 och ska ske kontinuerligt vid livsmedelsupphandling. Utbytet av engångshandskar har skett i flera steg sedan 2014 då man gick över till en ftalatfri handske. Sedan 2016 används bara nitrilhandskar inom köksverksamheten.

Nedan följer åtgärder gällande mat och tillagning av måltider för att skapa en så giftfri miljö som möjligt för våra barn.

Plast-, aluminium- och teflonprodukter

Åtgärder:

- Rensa ut plastredskap vid matlagning, uppvärmning och servering. ①
  - Plast som upphetas eller kommer i kontakt med varm, fet eller sur mat kan släppa ifrån sig kemikalier som kan vara hormonstörande. Byt ut till redskap av rostfritt stål eller trä.

- Rensa ut plasttallrikar och plastmuggar. ②
  - Porslin och glas är ett bättre alternativ än plasttallrikar och plastmuggar för barnen. Dessa material är dock tyngre och kan påverka arbetsmiljön för kökspersonalen negativt.
- Byt ut plastfolie. ②
  - Plastfolie som används är av polyeten och livsmedelsgodkänd. Den köps alltid via Centralförrådet. Då det är möjligt används lock av rostfritt stål, aluminiumfolie eller handduk över det som ska förvaras.
- Byt ut teflonmaterial. ②
  - Byt ut grytor, stekpannor och redskap av teflon. Ersätt med lämpligare material såsom rostfritt stål eller gjutjärn istället.
- Byt ut aluminium. ②
  - Sura livsmedel kan lösa ut mer aluminium än andra livsmedel. Undvik därför att tillaga, värma upp eller förvara sura livsmedel i kastruller, formar, dricksflaskor och andra kärl av aluminium som saknar skyddande beläggning. Ersätt med lämpligare material såsom rostfritt stål eller gjutjärn istället.
- Byt ut skärbrädor, tillbringare och skålar av plast. ②
  - Använd istället skärbrädor av trä samt tillbringare och skålar av rostfritt stål. Glas eller porslin fungerar men är tyngre och sämre på grund av krossrisk.
- Undvik plast vid servering och förvaring av mat. ①
  - Plastkantiner får endast användas i salladsbuffén och till förvaring av kall mat.
  - Plastburkar/hinkar som vid inköp innehållit exempelvis lingon, gräddfil eller majonnäs är inte lämpliga till förvaring av andra livsmedel trots att de märkts med glas och gaffel. Dessa förvaringskärl är endast godkända för ursprungslivsmedlet.

Ansvarig: Enhetschef

Engångshandskar

Åtgärder:

- Byt ut vinylhandskar. ①
  - Byt till handskar av polyeten eller nitril. Undvik vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen.

Ansvarig: Enhetschef

Vatten

Åtgärder:

- Spola i vattenkranen. ①
  - Bakterier kan växa till i vatten som står stilla i vattenledningar. Spola därför i kranen innan användning så att nytt färskt vatten

kan användas. Detta är extra viktigt efter helger och lovveckor då enheten varit stängd.

- Använd alltid kallt vatten till matlagning och dryck. Varmvattnet kan innehålla skadliga halter av bakterier som kan föröka sig i den varma miljön samt att varmvattnet kan ta upp koppar från vattenrören.

Ansvarig: Enhetschef

Förpackningar

Åtgärder:

- Undvik konservburkar. ②
  - Plastbeläggningen på insidan av konservburkar kan innehålla hormonstörande ämnen. Konservburkar bör undvikas i de fall då det finns alternativa förpackningar som till exempel kartong, tetra, bag-in-box. Detta gäller i upphandlingsskedet. De produkter som finns på avtal får användas då det inte finns något annat alternativ.

Ansvarig: Upphandlingsenhet/Enhetschef/Kostchef

4.) Hygien och städ

En god hygien bland barn och vuxna är viktigt för att både minska smittspridning och minska intaget av skadliga ämnen. De material som finns på skolan och förskolan kan släppa ifrån sig kemikalier som i sin tur samlas i dammet. Tydliga rutiner för en god städning är därför en viktig del i arbetet med att skapa en giftfri förskole och skolmiljö.

Nedan följer åtgärder gällande hygien och städ för att skapa en så giftfri miljö som möjligt för våra barn.

Handhygien

Åtgärder:

- Tvätta händerna ofta. ①
  - Se till att barn på förskola och skola ofta tvättar sina händer för att minska att skadliga ämnen kommer in i kroppen. Handtvätt är framförallt viktigt när barnen har varit ute, vid toalettbesök, innan måltid, och efter användning av elektronik. Det är bra om barnen även vid andra tillfällen tvättar sina händer.
- Använd miljömärkt tvål vid tvätt av händerna. ①
- Undvik att använda våtservetter som dagligt hjälpmedel utan enbart vid utflykter. ①

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

Engångshandskar

Åtgärder:

- Byt ut vinylhandskar. ❶
  - Byt till handskar av polyeten eller nitril. Undvik vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

Städning

Åtgärder:

- Upprätta tydliga rutiner för städning av sådant som inte ingår i städavtal. ❷
  - Den kompletterande städningen till vardagsstädet såsom höghöjdsstädning, textilstäd, mattstäd etc.
  - Glöm inte heller bort att tvätta leksaker, utklädningskläder, mattor etc.
- Upprätta tydliga rutiner för att städpersonal på ett så effektivt sätt som möjligt kan städa lokalerna. ❷
  - Se till att städbarheten är så god som möjlig. Det kan handla om att stolar i klassrum är upphängda, golven är fria från leksaker samt att fria ytor är just fria från material.
  - Det krävs en god kommunikation mellan städpersonal och förskola och skola för att ovanstående ska fungera.
- Använd endast miljömärkta produkter vid städningen som är så skonamma som möjligt mot miljön och hälsan. ❷
  - De ämnen som finns i produkterna ska ha en låg giftighet i vattenmiljön och vara lättnedbrytbara. Produkterna ska vara parfymfria. Städ materialet ska vara anpassat till de ytor som finns i förskolan och skolan, till exempel linoleumgolv.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor/Enhetschef

5.) Kemiska produkter

På varje förskola och skola bör man tänka igenom vilka kemikalier som egentligen behövs och rensa bort onödiga. Exempel på kemiska produkter är rengöringsmedel, laborationskemikalier, lösningsmedel med mera.

Åtgärder:

- Se till att relevant personal har kunskap om kommunens rutin för kemikaliehantering. ❶
  - Rutin finns i den kommungemensamma verksamhetshandboken.
- Se över vilka kemiska produkter som finns på skolan och förskolan och hur de förvaras. ❶
  - De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats där barnen inte kommer åt, och på ett sådant sätt att risken för en olycka och utsläpp minimeras.

- Upprätta en kemikalielista med tillhörande säkerhetsdatablad enligt kommunens gemensamma rutiner. ①
  - För kemiska produkter som kan innebära risker från hälso- eller miljösynpunkt ska det finnas ett säkerhetsblad tillgängligt tillsammans med kemikalierna. Detta ingår även som ett krav i egenkontrollförfordningen, där det framgår att det ska finnas en förteckning över de kemikalier som finns på skolan och förskolan.
- Använd miljömärkta och parfymfria produkter. ①
  - Använd enbart miljömärkta städ- och hygienprodukter vid den städning med mera som verksamheten själv gör. Det gäller även tvättmedel, sköljmedel och diskmedel om det används. Välj även parfymfria produkter.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

- Upprätta tydliga rutiner för att hantera lågenergilampor med kvicksilver. ①
  - Lågenergilampor innehåller ofta kvicksilver. Går en lampa sönder ska barnen genast lämna rummet. Är lampan varm ska man vänta ca 30 minuter innan resterna torkas upp med exempelvis en trasa som sedan slängs som farligt avfall. Är lampan kall kan man torka upp med en gång.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor

6.) Inköp och upphandling

Upphandling och inköp utgör en viktig del i arbetet med att skapa en giftfri miljö i våra förskolor och skolor. På så sätt kan vi ställa krav på att särskilt farliga ämnen inte får ingå i produkterna. Vi kan också fasa ut material som innebär extra hög risk.

Nedan följer åtgärder gällande inköp och upphandling för att skapa en så giftfri miljö som möjligt för våra barn.

Upphandling för byggnation hanteras separat i nästa ämnesområde.

Åtgärder:

- Miljö- och hälsokrav ska ställas vid alla upphandlingar som är relevanta avseende giftfri förskola och skola. ①
  - Upphandlingsmyndighetens kravpaket för giftfri förskola ska användas, men bör modifieras beroende på upphandlingsobjekt. Observera att alla upphandlingsområden som är relevanta för giftfri förskola- och skola inte finns med, t.ex. idrottsmaterial. Även där ska krav ställas.
- Upprätta rutiner på Upphandlingsenheten som säkerställer att ingen relevant upphandling missas gällande skolor och förskolor. ①
- Kommunicera och följ upp avtalstrohet specifikt för områden som rör giftfri förskola och skola. ①

- Bistå verksamheterna med att ställa rätt miljökrav vid en eventuell direktupphandling där det finns risk för farliga ämnen. ①
  - Exempelvis gällande sovmadrasser och reflexvästar.
- Följ upp ställda krav, utifrån riskbedömning och prioritering. ③
  - Detta kan med fördel göras i samverkan med andra kommuner eller landsting.
- Ta fram en inköpsguide. ①
  - För att underlätta för inköpsansvariga på förskolor och skolor tas en vägledning fram under 2017. Guiden är tänkt att innehålla både generell information om vad som är bra att känna till vid inköp men även tips och råd att tänka på. Även en förteckning över de olika miljömärkningarna samt ämnen och kemikalier som ska undvikas.
- Upphandla miljömärkta och allergivänliga produkter. ②
  - I de upphandlade leverantörernas sortiment behöver det finnas tillgång till miljömärkta och allergivänliga alternativ när det gäller städartiklar, hygienprodukter och andra produktkategorier där miljö- och 7 eller allergimärkning finns. Förskolans och skolans inköpsansvariga har ett ansvar att välja det miljömärkta och allergivänliga alternativet när sådana produkter finns.
  - Inköpen ska göras från upphandlade leverantörer.
- Upphandla handskar som inte innehåller PVC (vinylhandskar). ②
  - Byt ut vinylhandskar då dessa kan innehålla ftalater som kan överföras från handskarna till barnen. Vi behöver därför upphandla och köpa in handskar som är av polyeten eller nitril.

Ansvarig: Upphandlingsenhet/Förskolechef/Rektor

Livsmedel

Vi ska i möjligaste mån eftersträva livsmedel fria från bekämpningsmedel eller andra ämnen med negativ påverkan på människa och miljö. Det finns ett politiskt mål för kostenheten som säger att andelen ekologisk eller närproducerad mat i de kommunala verksamheterna ska uppgå till 70 procent år 2020, varav cirka 30 % ska vara ekologiskt.

Åtgärder:

- Följa den specifika handlingsplan som finns för att nå målet om ekologiska eller närproducerade livsmedel. ①
- Undersök möjligheten att ställa skarpare krav i kommande upphandlingar med syfte att få bort rester av farliga bekämpningsmedel och andra gifter från livsmedel. ②

Ansvarig: Upphandlingsenhet/Enhetschef/Kostchef

7.) Byggnation, ombyggnation, inne- och utemiljö

Det är viktigt att både inomhusmiljön och utomhusmiljön är miljövänlig och giftfri eftersom barnen rör sig överallt, tar i det material som finns tillgängligt samt andas in partiklar.

Under 2017 kommer Kalmar kommun bygga en skola enligt ett system för miljöbedömning av byggvaror. Detta får ses som ett pilotprojekt för att hitta en metod för att skapa så giftfria förskolor och skolor som möjligt i framtiden.

Nybyggnation

Åtgärder:

- Vid nyproduktion av skolor och förskolor ska relevanta krav ställas på byggnaders utformning, inneklimat, materialval och kemikalier för att barnen ska vistas i en säker och hälsosam miljö. Materialet ska vara bedömt enligt Sunda hus, BASTA, Byggvarubedömningen eller motsvarande. ③
  - Minst godkänd nivå, eller motsvarande benämning ska vara uppfyllt.
- Vid nyproduktion av skolor och förskolor ska ljuskällor utan kvicksilver väljas. ②
  - Ljuskällor innehållandes kvicksilver utgör en möjlig risk för människors hälsa och miljö vid olycksfall.

Ansvarig: Fastighetsverksamhet

Renovering/ ombyggnation

Åtgärder:

- Vid ombyggnationer och renovering ska vi ställa krav på inneklimat, materialval och kemikalier enligt en tydlig kravmall. Materialet ska vara bedömt enligt Sunda hus, BASTA, Byggvarubedömningen eller motsvarande. ③
  - Minst godkänd nivå, eller motsvarande benämning ska vara uppfyllt.
  - Golv ska inte innehålla PVC utan vara gjort av sten, linoleum eller plastmaterial som inte innehåller klor eller ftalater.
- Vid ombyggnationer och renovering ska ljuskällor utan kvicksilver väljas. ②
  - Ljuskällor innehållandes kvicksilver utgör en möjlig risk för människors hälsa och miljö vid olycksfall.

Ansvarig: Fastighetsverksamhet

Innemiljö

Åtgärder:

- Ta fram en plan för att fasa ut ljuskällor innehållandes kvicksilver. ①

- Ljuskällor innehållandes kvicksilver utgör en möjlig risk för människors hälsa och miljö vid olycksfall.

Ansvarig: Fastighetsverksamhet

Skol- och Förskolegårdar

Åtgärder:

- Upprätta en åtgärdsplan för att ersätta material, som listas nedan om följande finns på kommunens förskole- och skolgårdar med hänsyn till en giftfri miljö. ②
  - Gummiastfalt och materialet i konstgräs (granulatet) är ofta gjort av återvunnet gummi och kan innehålla ftalater och vissa metaller. Använd istället bark eller sand som fallskydd om så är möjligt.
  - Gamla bildäck kan innehålla många skadliga ämnen och lämpar sig varken som lekmaterial, gungor eller odlingsbehållare.
  - Kreosotimpregnerat virke (stockar, telefonstolpar, järnvägsslipers med mera) innehåller cancerframkallande ämnen och ska inte finnas på en skol eller förskolegård.
  - Tryckimpregnerat trä ska undvikas vid nybyggnation. Vid reparation av befintliga anläggningar som består av tryckimpregnerat trä görs en helhetsbedömning av kostnaden och effekten av att byta ut allt trä till icke tryckimpregnerat jämfört med att göra en reparation med tryckimpregnerat trä.
- Vid byggnation/renovering av skol- och förskolegårdar. ③
  - I de fall gummiastfalt eller konstgräs ska anläggas ska relevanta miljökrav ställas. Naturliga material som gräs, sand och grus passar bra på en skol och förskolegård.
  - Ställ relevanta miljökrav vid upphandling av lekutrustning.
  - Vid nyinköp av gungor ska däckgungor och däck nergrävda i mark väljas bort då de kan innehålla ftalater och metaller. Köp gungor och lekställningar som inte är av PVC.

Ansvarig: Fastighetsverksamhet/Förskolechef/Rektor

8.) Utbildning och kompetensutveckling

För att långsiktigt kunna arbeta med att skapa giftfria förskolor och skolor behövs utbildning och kompetensutveckling. Prioriteringsarbetet bland åtgärder inom respektive verksamhet kan vara en stor utmaning.

Området giftiga kemikalier är dessutom en komplex fråga som vi ständigt får nya kunskaper om. Det är därför viktigt att vi håller oss uppdaterade inom området och kan sprida nya kunskaper på ett effektivt sätt och vara ödmjuka till förändring.

Åtgärder:

- Utbilda personal om kemikalier och miljögifter i samhället. ①
  - För att få baskunskaper om vikten av att medvetet arbeta med att minska kemikalier och miljögifter i vår förskole och skol-

miljö ska personal på förskolor och skolor få kompetenshöjande insatser.

- Vid nyanställning och omorganisationer, säkerställ att personalen får relevant utbildning.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor samt internt

- Sprida kunskapen om handlingsplanen i arbetsgrupperna. ①
  - Förskolechefer och rektorer samt andra som utpekats som ansvariga för åtgärder i denna handlingsplan ska arbeta med planen på arbetsplatsträffar eller liknande. Det är viktigt att handlingsplanen sprids i berörda verksamheter.
  - Vid nyanställning och omorganisationer, säkerställ att personalen vet vad som förväntas av dem, för att de ska följa kommunens rutiner för Giftfri förskola och skola.

Ansvarig: Förskolechef/Rektor och andra berörda chefer

- Utbilda kökspersonal. ①
  - Vår kökspersonal får fortsatt kompetensutveckling i frågor kring ekologisk mat, tillsatser och hur tillagning ska ske på bästa sätt. Maten är en viktig del eftersom det vi äter kommer direkt in i kroppen.

Ansvarig: Kostenheten

- Utbilda lokalvårdspersonal. ①
  - Utbilda lokalvårdspersonal regelbundet för att bland annat användning av kemikalier inom förskola och skola sker på rätt sätt samt att personalen förstår syftet med det.

Ansvarig: Lokalvårdsenhet

- Omvärldsbevakning och kunskapsspridning. ①
  - Nya ämnen kommer ständigt in på marknaden och i takt med att kunskapsnivåerna generellt ökar dras nya slutsatser om ämnens farlighet. Leverantörerna utvecklar sitt arbete kontinuerligt, vilket gör det möjligt att ställa andra krav. Arbetet med en Giftfri förskola och skola behöver utvecklas i takt med detta.

Ansvarig: Strateg för ekologisk hållbarhet

- Expertstöd. ③
  - Möjlighet till externt stöd från toxikolog ska undersöka med syfte att utifrån exponeringsrisk och kostnadseffektivitet ta fram en prioriteringslista bland åtgärderna.

Ansvarig: Strateg för ekologisk hållbarhet

- Ta fram en utfasningslista för särskilt riskfyllda material och ämnesgrupper. ②
  - Det kan till exempel vara PVC och Bisfenol A.

Ansvarig: Strateg för ekologisk hållbarhet

9.) Uppföljning och tillsyn

Åtgärderna i handlingsplanen är både ett kortsiktigt och långsiktigt arbete. Åtgärder som är klassade under nivå 1 ska vara klara till den **1 januari 2019**. Gällande åtgärderna för nivå 2 och 3 ska respektive förskola och skola ha inventerat vilka åtgärder som är aktuella för deras verksamhet till den **1 januari 2019**. Den **1 januari 2019** ska även respektive förskola och skola ha gjort en tidsatt plan för när dessa åtgärder kan bli genomförda.

Många av åtgärderna är av annan karaktär än punktinsatser. De behöver integreras i verksamheternas arbetssätt och egenkontroll.

Förskolor och skolor avger en skriftlig rapport av relevanta delar från handlingsplanen som delges Barn och Ungdomsförvaltningen två gånger per år.

Kostenhetens enhetschefer avrapporterar årsvis till kostchef för att stämma av arbetet med handlingsplanen.

Samhällsbyggnadskontoret utför genom sin Hälsoskydds-enhet och Livsmedel-enhet regelbunden tillsyn av förskolor och skolor. Deras egenkontroll kontrolleras och följs upp.

Åtgärder:

- Bli klara med åtgärderna i nivå 1 till den **1 januari 2019**. ①
- Förskolechefer och rektorer ska återkoppla arbetet med åtgärdsplanen halvårsvis till Barn och ungdomsförvaltningen. ①
- Enhetschefer inom kosten ska återkoppla arbetet med åtgärdsplanen årsvis till kostchef på Serviceförvaltningen. ①
- Till den **1 januari 2019** ska alla berörda förvaltningar/enheter ha inventerat vilka åtgärder i nivå 2 och 3 som kan vara aktuella för verksamheten. ①
- Till den **1 januari 2019** ska alla berörda förvaltningar/enheter upprättat en tidsatt plan för när nivå 2 och 3 kan vara åtgärdade. ①

Ansvarig: Förvaltning/Förskolechef/Rektor/Enhetschef

Källhänvisning

Förordningen om egenkontroll

Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

Huddinge

Handlingsplan för giftfria förskolor- Åtgärder för att minska miljögifterna i Huddinges förskolor

<https://huddinge.se/globalassets/forskola-och-skola/forskola/handlingsplan-giftfri-forskola.pdf>

Jönköping

Råd för en giftfri miljö i Jönköpings förskolor

<http://www.jonkoping.se/download/18.74fe9ab15548f0b800196a1/1465889728803/R%C3%A5d+f%C3%B6r+en+Giftfri+milj%C3%B6+i+Jkpg+f%C3%B6rskolor+151104+webb.pdf>

Kemikalieinspektionen

Handlingsplan för en giftfri vardag

<https://www.kemi.se/global/rapporter/handlingsplan-giftfri-vardag.pdf>

Faktablad Leksaksdirektivet

<https://www.kemi.se/global/faktablad/faktablad-leksaksdirektivet.pdf>

Naturskyddsföreningen

Rapport Operation Giftfri förskola – Tips till förskolor och föräldrar

<http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport+Giftfri+forskola+foraldrar+forskolor.pdf>

Rapport Operation Giftfri förskola – Åtgärdsförslag till kommuner

<http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapporter/Rapport+Giftfri+forskola+Kommuner.pdf>

Sundbyberg

Handlingsplan för giftfria förskolor – 23 åtgärder för att minska miljögifterna på Sundbybergs förskolor

<http://www.sundbyberg.se/download/18.21158211145d3afd3f07ec64/1399561037734/giftfria+f%C3%B6rskolor+a4.pdf>

Upphandlingsmyndigheten

Giftfri förskola

<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/giftfri-forskola/>

Rapport 2013:2, Giftfri förskola - Leka, äta, sova.

<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/publikationer/msr/giftfri-forskola---leka-ata-sova.pdf>

Serviceenämnden

§ 54

Remiss Handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Dnr SFN 2017/0159

Handlingar

Serviceförvaltningens skrivelse 2017-05-22

Handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Bakgrund

Samhällsbyggnadsnämnden har fått i uppdrag att tillsammans med barn- och ungdomsnämnden och serviceenämnden ta fram en handlingsplan för hur farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer kan fasas ut för att skapa en så giftfri miljö som möjligt.

Serviceförvaltningen har åtaganden inom verksamheterna fastighet, upphandling, lokalvård och kost med möjlighet att påverka målet att uppnå giftfria skol- och förskolemiljöer inom sina respektive verksamheter.

Respektive verksamhet har under 2016 arbetat fram ett förslag till handlingsplan som leder till att aktiviteter som har nivå 1 slutförs under innevarande år samt att de aktiviteter som har nivå 2 och 3 behöver en realistisk planering utifrån ekonomi, resurser och arbetsmiljö.

Yttrande

Serviceförvaltningens bedömning är att handlingsplanen för giftfria förskole- och skolmiljöer är genomförbar för nivå 1, men konstaterar att aktiviteter på nivå 2 och 3 har en påverkan både på ekonomi och arbetsmiljö. Beslut om ytterligare åtgärder behöver därför utredas vidare.

Överläggning

Under överläggningen redovisas följande förslag:

1. Kajsa Hedin (M) föreslår att nämnden ska bifalla förvaltningens förslag med tillägg att avsnittet Leksaker och hobbymaterial ska kompletteras med textrubrik och innehåll om hantering av pedagogiskt materiel.
2. Kajsa Hedin (M) samt Staffan Ljungar (C) föreslår att avsnitt Uppföljning och tillsyn kompletteras med ett tydligare övergripande

Servicenämnden**UTDRAG**

Sammanträdesdatum

2017-05-31

förvaltningsansvar för att på så sätt säkerställa en jämn kvalitet i arbetet på de olika förskole- och skolverksamheterna.

Sedan överläggningen avslutas beslutar nämnden att bifalla Kajsa Hedin (M) samt Staffan Ljungar (C) förslag.

Beslut

Servicenämnden beslutar att serviceförvaltningens yttrande ska utgöra svar på remissen handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun med följande tillägg:

Avsnitt Leksaker och hobbymaterial kompletteras med textrubrik och innehåll om hantering av pedagogiskt materiel samt att avsnittet Uppföljning och tillsyn kompletteras med ett tydligare övergripande förvaltningsansvar för att på ett bättre sätt säkerställa en jämn kvalitet i arbetet på de olika förskole- och skolverksamheterna.

Sekreterare

Marcus Kindahl

JusterasJohanna Petersson
ordförande

Staffan Ljungar

Barn- och ungdomsnämnden

§ 54

Yttrande angående förslag till beslut gällande Handlingsplan för Giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Dnr BUN 2017/0108

Handlingar

- Samhällsbyggnadskontorets remiss.
- Förvaltningskontorets skrivelse 2017-05-22.

Bakgrund

Samhällsbyggnadsnämnden fick i Kalmar kommuns Verksamhetsplan med budget 2016 och ekonomisk planering för 2017-2018 i uppdrag att tillsammans med barn- och ungdomsnämnden och servicenämnden ta fram en plan för hur, samt också starta arbetet med att fasa ut farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer för att skapa en sådan giftfri miljö som möjligt.

Planeringssekreterare Clas Wolke har för barn- och ungdomsnämndens räkning ingått i den arbetsgrupp som skapades utifrån uppdraget. Information om arbetsgruppens arbete har skett till barn- och ungdomsnämnden i mars 2016 och i januari 2017.

Ett förslag till handlingsplan är nu framtagen och skickad på remiss till barn- och ungdomsnämnden. Eventuella synpunkter ska vara samhällsbyggnadsnämnden tillhanda senast den 30 juni 2017.

Förvaltningskontoret föreslår att barn- och ungdomsnämnden ska ställa sig positiv till handlingsplanen i sin helhet.

Överläggning

Under överläggningen föreslår Björn Brändewall (L) att barn- och ungdomsnämnden ska bifalla förvaltningskontorets förslag.

Sedan överläggningen avslutats beslutar barn- och ungdomsnämnden att bifalla förvaltningskontorets förslag.

Beslut

Barn- och ungdomsnämnden ställer sig positiv till handlingsplanen i sin helhet.

Barn- och ungdomsnämnden**UTDRAG**

Sammanträdesdatum
2017-06-14

Protokollsanteckning

Björn Brändewall (L) lämnar följande protokollsanteckning:

”Det är bra att handlingsplanen inte längre påstår att ekologiska livsmedel har lägre nivåer av gifter och bekämpningsmedel, vilket var en felaktig generalisering. Ekologisk odling är inte på något sätt giftfri; det är tillåtet att använda en lång rad gödningsmedel, bekämpningsmedel och andra gifter, så länge dessa inte är framställda på konstgjord väg. Därför kan ekologiska varor mycket väl innehålla mer gifter än sina konventionella motsvarigheter. Livsmedelsverket slog larm i höstas mot ekologiska ägg, då dessa visade sig innehålla tre gånger så höga halter av miljögifterna dioxin och PCB, jämfört med andra ägg. Dessa är gifter som lagras i kroppen under hela livet och är skadliga på lång sikt.

Det är dessutom välkommet att programmet påpekar att målet om ökad andel ekologiskt och närodlat är just ett politiskt mål och inget annat. Således kan ju vän av ordning fråga sig vad målet har att göra i en plan som denna. Men det politiska målet är redan antaget och gäller, så det gör ingen skillnad om det omnämns i handlingsplanen eller inte.”

Sekreterare

Iréne Jonsson

Justeras

Lasse Johansson
ordförande

Patrik Olsen

Kommunfullmäktige

§ 61

Handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun

Dnr KS 2017/0169

Handlingar

Utdrag ur samhällsbyggnadsnämndens protokoll den 22 februari 2017, § 38.

Samhällsbyggnadskontorets skrivelse den 21 februari 2017.

Förslag till handlingsplan.

Kommunstyrelsens protokoll den 7 mars 2017, § 34.

Bakgrund

Samhällsbyggnadsnämnden fick tillsammans med barn- och ungdomsnämnden och servicenämnden i uppdrag att under 2016 ta fram en plan för hur, samt också starta arbetet med att fasa ut farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer för att skapa en sådan giftfri miljö som möjligt.

Ett förslag till handlingsplan har nu tagits fram. Samhällsbyggnadsnämnden föreslår att kommunfullmäktige antar samhällsbyggnadskontorets förslag till handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer i Kalmar kommun.

Arbetsutskottet har föreslagit att kommunfullmäktige antar handlingsplanen med följande ändring och tillägg:

- På sidan 14 ska handlingsplanen ha samma skrivning som målet i verksamhetsplan med budget 2017 när det gäller ekologisk eller närproducerad mat
- Handlingsplanen ska kompletteras med källhänvisning och referenser.

Överläggning

Under överläggningen redovisas flera förslag. Efter justering av förslagen återstår följande förslag:

1. Björn Brändewall (L) – med instämmande av Christopher Dywik (KD), Bertil Dahl (V) och Christina Fosnes (M) – föreslår att ärendet återremitteras med uppdrag att undersöka följande:
  - Att stryka hela stycket ”Ekologisk mat” på sidan 14,

Kommunfullmäktige

UTDRAG

Sammanträdesdatum
2017-03-27

- Att i dess ställe inrätta rubriken ”Mat” med åtgärden ”Eftersträva i möjligaste mån livsmedel fria från bekämpningsmedel och andra gifter vid upphandling av mat”.
  - Att stryka åtgärden ”Öka andel ekologisk frukt” under rubriken ”Frukt och grönt” på sidan 44.
  - Att komplettera handlingsplanen med en utfasning av ljuskällor innehållande kvicksilver.
  - Att handlingsplanen skicka på remiss till kommunens nämnder.
2. Max Troendlé (MP), med instämmande av Annika Carlsson Wistedt (MP), föreslår att kommunfullmäktige ska bifalla kommunstyrelsens förslag.

Sedan överläggningen avslutats frågar ordföranden om kommunfullmäktige vill avgöra ärendet idag eller återremittera det. Han finner att kommunfullmäktige vill återremittera ärendet.

Omröstning begärs. Kommunfullmäktige godkänner följande omröstningsproposition: ”Den som vill återremittera ärendet röstar ja, den som vill avgöra ärendet idag röstar nej”. Vid omröstningen avges 56 ja-röster och 5 nej-röster (hur var och en röstar framgår av bilaga A). Det innebär att kommunfullmäktige beslutar att återremittera ärendet.

Beslut

Kommunfullmäktige återremitterar ärendet till samhällsbyggnadsnämnden med uppdrag att undersöka med uppdrag att undersöka följande:

- Att stryka hela stycket ”Ekologisk mat” på sidan 14,
- Att i dess ställe inrätta rubriken ”Mat” med åtgärden ”Eftersträva i möjligaste mån livsmedel fria från bekämpningsmedel och andra gifter vid upphandling av mat”.
- Att stryka åtgärden ”Öka andel ekologisk frukt” under rubriken ”Frukt och grönt” på sidan 44.
- Att komplettera handlingsplanen med en utfasning av ljuskällor innehållande kvicksilver.
- Att handlingsplanen skicka på remiss till kommunens nämnder.

Protokollsanteckningar

Björn Brändewall (L) redovisar en protokollsanteckning enligt följande: ”I handlingarna står det att ’barn- och ungdomsnämnden och Södermöre kommundelsnämnd har fått förslaget till handlingsplan för remiss’, men ’valt att inte komma in med något yttrande’. Detta stämmer inte. Barn- och ungdomsnämnden fick endast handlingsplanen för information, den 25 januari 2017. Inget erbjudande om att lämna remissvar presenterades.”

Ledamöterna från MP redovisar en protokollsanteckning enligt följande: ”Vi ställer oss mycket frågande till beslutet om återremiss på detta ärende. Att

Kommunfullmäktige**UTDRAG**

Sammanträdesdatum

2017-03-27

majoriteten först prisade Patricia Vildanfors (MP) för det ihärdiga arbete hon har lagt på att få denna handlingsplan på plats och yrkade bifall, för att en kort stund senare yrka på återremiss är minst sagt inkonsekvent.

En förvirrad diskussion kretsade kring ekologisk mat och om man ska ersätta termen 'ekologisk' med 'giftfri'. Hur man ska garantera 'giftfritt' utan att använda de certifieringssystem som existerar (EU-certifiering eller KRAV) förklarades aldrig. I kommunens budget finns ett tydligt mål att minst 30 procent av livsmedlen som kommunen köper in skall vara ekologiska. Detta bygger på tydliga forskningsresultat som har konstaterat att ekologisk mat innehåller färre rester av bekämpningsmedel och kemikalier och är därför bättre för våra barn. Detta står tydligt i handlingsplanen.

När nu planen är på återremiss så vill vi uppmana kommunen att förtydliga några delar. Vi vill att kommunen skriver in fler formuleringar om märkning som vägledning vid upphandling och inköp. I planen står otillräckligt om märkning. Glas och gaffel-märkning garanterar bara det lägsta grundkravet vad gäller produkter som ska användas i kontakt med livsmedel. När det gäller köket och användningen av plast är det också viktigt att notera i planen att plaster med märkningen 3,6 och 7 bör ratas.

Att välja varor, produkter och tjänster som har en miljömärkning är oerhört viktigt för att minimera kemikalier. Svanenmärkningen är en märkning där kemikalier noggrant kontrollerats och är bra att gå efter för den som ska göra inköp. Den finns för det mesta; allt från förskole-byggnation, hygienprodukter, elektronik till olika produkter. Detta behöver skrivas in i planen. Det som är bra för miljön är också bra för våra barns hälsa. Det minimerar gifter och kemikalier.

Att barnen har tillgång till ekologisk mat i skolan är en viktig del av handlingsplanen att nå en giftfri skola. Vi kommer att bevaka frågan noggrant så att kommunen inte sviker barnen och sitt eget mål med minst 30 % ekologisk mat i offentlig upphandling. Den siffran måste dessutom öka.”

Sekreterare

Jonas Sverkén

JusterasRoger Kaliff
ordförande

Göran Wiegert

Lars Petersson